

14 juni 1969 *↓ Rouw*

Dit is het verhaal van een groepje uit het legertje naamlozen, dat in 1940-'45 als Knokploeg in eigen land voor de bevrijding vocht. Het verhaal van hun overval op klaarlichte dag zondag 11 juni 1944 — op het huis van bewaring in Arnhem. Het verhaal van de 54 die toen wisten te ontsnappen, het verhaal van *duif* en stommiten.

Zeven mannen en één vrouw, Johannes *der* Horst uit Enschede, Geert Schoonman uit Zaandam, Koos Michel uit Zwolle, Dirk van Harten uit Wierden, Piet Alberts uit Enschede, Joop Abbink uit Apeldoorn, Liepke Scheepstra en Petertje van de Hengel uit Amersfoort, waagden het er op.

Er hadden 130 gevangenen kunnen ontsnappen. Velen durfden het niet aan en bleven in hun cellen. Van de 54 die wel de vrijheid tegemoet gingen werden er weer enkele gepakt. Van hun acht bevrijders hebben maar vijf het eind van de oorlog mogen meemaken.

Heldendom? Gedrevenheid? Bob-KP, Liepke Scheepstra, de leider van het groepje en nu fabrikant en handelaar in koffie-zetmachines in Amersfoort en Assen vertelt erover.

Als het moest deed ik het weer

K.P. haalde 25 jaar geleden

Arnhemse gevangenis leeg

Ik ben geen held. Positief niet. Dat was ik 25 jaar terug evenmin. Wat is dat eigenlijk, een held. Ik ken ze niet. We deden het omdat we voelden dat het moest. Nee, geen vechter. Ze zeiden altijd: Die Scheepstra, die is zo kalm, die overkomt niets. Maar voor een actie was ik altijd doodsbang. Als we er midden in zaten, was ik de rust zelve. Een vergeetachtig was ik van de zenuwen. Ik vergat alles. Tot en met mijn pistool, een keer in de trein.

Ik merkte het pas, toen ik op het perron stond. Het lag onder het kussen. Maar daar zat inmiddels al weer een heel dikke dame op. En dan maar proberen om die er af te krijgen en ongemerkt dat pistool te kunnen pakken".

Scheepstra, gezonde vijftiger, lacht breed uit. In zijn werkkamer op zijn fabriek in Amersfoort. Aan de muur hangen aan een oranje lint, de sleutels van het Arnhemse Huis van Bewaring. In zijn open ogen, de ogen van een scheepskapitein, gloeit iets donkers als hij het over die tijd, 25 jaar terug heeft.

„Ja, dat moment dat de celdeuren open gingen. Het was eigenlijk een vrij simpele zaak. Een gang en een deur en weer een gang en een deur. Er was een vrouw bij die gevangenen, die me kwam vragen of er tijd was om in ieder geval — ze konden niet allemaal tegelijkertijd vertrekken — even de vrijheid te ruiken. Je had het moeten zien. Een andere vrouw riep: „Schatten zijn jullie, allemaal".

Een paar wilden het Wilhelmus gaan zingen. En dat kon natuurlijk

niet. Er waren er die niet wilden geloven, dat ze nu vrij waren. Sommigen huilden en konden geen woord meer uitbrengen. Zo blij waren ze.

Ik had de opdracht buiten te blijven. Maar toen ik dacht, dat er binnen geschoten werd, ben ik naar binnen gestormd. Er was niet geschoten. Alles was goed gegaan. We gaven ze allemaal een enveloppe met een distributiekaart en een tientje. Op de enveloppe stonden de vertrektijden van de treinen uit Arnhem. En toen in groepjes van drie, vier man de gevangenis uit. Voor ons zat het er op".

„Dominee Rademaker"

Met z'n achten waren ze die zondag naar Arnhem getrokken. Drie keer in de afgelopen maand was een poging om een mede-verzetstrijder, de heer Zwart, — „en passant de rest ook maar" — uit het huis van bewaring in Arnhem te halen, mislukt. Bij die pogingen was geschoten. Een dode gevallen, een Duitse officier,

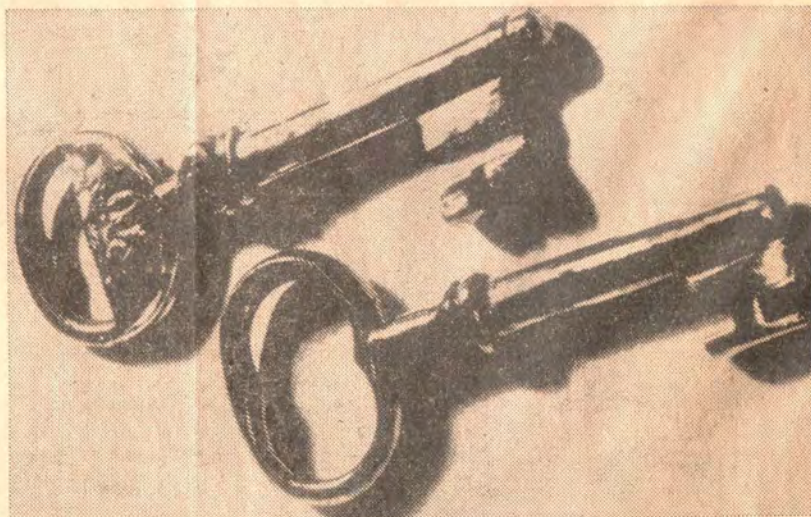
Sinkenstreu, een persoonlijke vriend van Hitler.

Het was Joop *van Veldhoven*, die met een nieuw geniaal brutaal plan kwam. Hij wist dat je door het huis van de directeur van de gevangenis in het gebouw kon komen. Johannes ter Horst zou op een avond als „dominee Rademaker" aanbellen en de directeur te spreken vragen.

„Mijn vader is niet thuis, dominee. Kunt u nog eens terug komen?" zegt een vriendelijk jongetje. Weer mislukt. Maar dominee Rademaker gaat terug. Nu op klaarlichte dag, zondag 11 juni 1944. Buiten op het Walburgplein is het volop zomer. Kerkgangers bevolken het plein. De vrouw van Bob-KP Scheepstra loopt achter een kinderwagen over het plein en houdt de directeur in de gaten, die met z'n zoon een wandelingetje gaat maakte.

„Ik stond midden op het plein. Nico — op de fiets — onderhield het contact tussen mijn vrouw en mij.

★ *De sleutels die werden gebruikt.*

Ik moest het seintje geven dat de anderen in actie konden komen. Johannes en Petertje — dominee's vrouw — bellen aan. Het is even over twaalf. De directeur is net thuis van zijn wandeling. Ik zie ze binnen gaan. De deur valt dicht. Even later gaat die weer op een kiertje open. Dat was de afspraak. Petertje zou die weer open doen om de anderen kans te geven binnen te komen. Ik zet mijn hoed af — dat was het seintje — en de anderen glippen het directeurshuis in".

„De directeur was niet zo'n gemakkelijke. Eerst had hij de sleutel niet. En er moest een pistool aan te pas komen voor hij de sleutels uit een kastje haalde en ze op de grond gooide".

„Ze sloten hem, zijn familie en de bewakers op in een leegstaande cel. En hij maar razen en tiëren: rovers, bandieten, dieven".

Gek, sommige dingen herinner je je opeens goed. Ze hebben er al meer over geschreven. Een van ons draaide nog even het gas uit onder de pan aardappels, die stond te koken. Vreemd. Van die kleinigheden, die je plotseling weer helder voor ogen staan".

★ *Het is een slechte amateurkniek, maar het is een authentieke, op 11 juni 1944 door Bob K.P. zelf genomen van een groepje zojuist bevrijde gevangenen op het Arnhemse Walburgplein.*

Kinderspel

Ze hebben nu de sleutels. De rest is nog maar kinderspel. Cel na cel wordt open gedaan. Verwarring, onzekerheid, stormachtige vreugde, ontroering. Voor velen overheerst het ongeloof: Is dit zo maar op een klaarlichte zondag het werk van de K.P.? Zijn de Engelsen er?

Van de ruim 130 gevangenen zijn er velen die zichzelf tot de „lichte gevallen" rekenden. Ze blijven liever in de cel. Vierenvijftig met daarbij een Joods Belgisch meisje van 13, verkiezen de vrijheid. Ordelijk gaan ze die in kleine groepjes op het Walburgplein tegemoet.

Ze hebben allemaal een tientje gekregen en bonkaarten. Ze weten de vertrektijden van de treinen.

De Arnhemmers onder hen zijn zo ingedeeld, dat ze de niet-Arnhemmers de weg kunnen wijzen. Om tien over half twee trekt de laatste bevrijde met een klap de deur achter zich dicht.

Ruim een half uur later groot alarm in Arnhem. Overvalwagens rijden paniekerig met gillende sirenes door de straten, razzia's, controles. Twee gevangenen worden weer gegrepen. Ze hadden niet de trein gepakt, maar waren door Arnhem gaan dwalen. Stommiten...

Eén man neemt wel de trein, vertelt de volgende dag aan zijn kapper wat er is voorgevallen... gegrepen en nooit meer teruggekomen.

Voor de acht was het een geslaagde actie. Er kwamen geen represailles".

Bob-KP's ogen dwalen door de kamer en blijven op het oranje lint met de sleutels rusten. „Als het moest zou ik het weer doen", zegt hij. Hij staat nadenkend op.

GALERIJ van het GEWEST